

Burgemeester H.H.Vitringa en het burgerlijk beschavingsoffensief. (slot)

Ook al acht de burgemeester zich ver verheven boven de "gemeene man", het wil nog niet zeggen dat hij niet weet wat goed voor deze bevolkingsgroep is. Hij wil dan ook een bijdrage leveren aan de verheffing van dit deel van de inwoners van zijn gemeente. Zo is hij een warm voorstander voor gratis onderwijs vooreen ieder, hetgeen naar zijn oordeel vooral de kinderen uit de arme boerengezinnen ten goede komt. Onderwijs is in zijn visie: openbaar onderwijs. Hij botst hier met de predikanten en de kerkeraden in zijn gemeente. Zijn vader heeft al een verschil van mening omtrent het onderwijs met de predikanten gehad. In het gemeenteverslag van 1850 schrijft deze, sprekende over de schoolmeesters: ".....door de nog steeds voortdurende vereniging hunder betrekkingen, met die van koster en voorganger, onder de invloed van predikanten en kerkeraden, die niet gunstig op het onderwijs werken en de scholen gaarne in Godsdienstige Katechesatien zouden herscheppen." Zoon Herman Hendrik zegt het onverbloemd: "Het onderwijs in deze gemeente kan op den duur zeer goed worden, indien de geestelijkheid er slecht geene schendendehanden aan slaat." De scholen dienen te zijn: ".....kweekplaatsen van nuttige, bekwame, nadenkende, Christelijke Staats-, en gemeenteburgers." Onderwijs is de manier om op termijn de armoede

te bestrijden en de "gemeene stand" te ontwikkelen en zicht op een betere toekomst te bieden. Hij schrijft: "Armoede of stoffelijke ellende, staat in het allernauwst verband met eenen gebrekkigen trap van zedelijke en godsdienstige ontwikkelingen. De mensch heeft zijnen heerlijke aanleg en voor zoo hooge ontwikkeling vatbare vermogens ontvangen met het verheven doel om daarvan een met dit doel overeenkomstig gebruik te maken. Dat gebruik maken bestaat in geest-, en lichaamsbeschaving, in overleg, in nadenken, in spaarzaamheid, in het beheersen van hartstogten." In het dorp Elspeet ziet de burgemeester weinig van zijn idealen terug: ".....door den te Elspeet algemeen heerschende geest van bekrompenheid, inzigten en volslagen onverschilligheid vooral wat hooger gaat dan stoffelijk belang....." Voor de gehele gemeente geldt dat er in de kringen van de lagere standen te vroeggetrouwd wordt zonder eerst een economische grond onder de voeten te hebben. De burgemeester spreekt hier zelf over "paringen". De armoede is groot in de gemeente Ermelo, jaar in jaar uit hamert de burgervader op de hieruit voortkomende problemen. Hij verhaalt van de minimale bedragen waar mensen, vooral dagloners, mee moeten rond komen. Hij ziet het liefst dat de voor de onderstand bestemde gelden gebruikt worden om in arbeid te

investeren, dit in de vorm van werkverschaffingsprojecten, een belangrijk gemeentelijk project is de aanleg grindwegen en het tegengaan van verstuingen door de aanleg van bos. Gemiddeld liggen de daglonen onder het prijsniveau. Over de oorzaken van armoede heeft de heer Vitringa een duidelijke mening. In 1858 stelt het gemeenteverslag het zo: "Wie uwer, mijne Heeren, kent een voorbeeld van een waarlijk braaf, overlegend en ijverig gezin uit den arbeidersstand, dat gebrek lijdt? Gebrek, eigenlijk armoede, zijn de gevolgen van traagheid, achteloosheid, misbruik of liever gebrek aan gebruik der in de mensch sluimerende krachten." en even verder: "De mensch moet alzoo tot nadenken, tot zelfkennis, tot behoorlijk gebruik van zijn verstandsvermogens komen, opdat hij daardoor inziet dat alleen zelfbeheersching hen kan brengen tot het nalaten van dronkenschap en dergelijke neigingen, dat alleen ijver, eerlijkheden getrouwe pligtsbetrachting hem geschikt maken, om als ambachtsman, arbeider of dienstbode een behoorlijk loon te verdienen, dat alleen spaarzaamheid en overleg in de zomer, hem kunnen bewaren voor gebrek in den winter, dat het aangaan van een huwelijk zonder voldoende uitzicht op bestaan hem en zijn gezin aan onoverkomenlijke armoede blootstellen." Dat de samenleving mogelijk structureel dient te veranderen komt niet bij hem en de meeste van zijn tijdgeno-

ten op. Het lijkt er alleszins op dat de inspanningen van de burgemeester om het binnen zijn stand levende gedachtengoed uit te dragen en hierdoor de "mindere stand" te beïnvloeden weinig tot geen effect gehad hebben. Tegen het einde van zijn ambtsloopbaan, in het jaar 1871, laat hij weten dat slechts de tijd zal leren of de inspanningen door het onderwijs geleverd enig effect zal sorteren, daarbij komt dat hij met naar zijn oordeel, behoudende bevolking in zijn gemeente te maken heeft. Concluderend mag worden gesteld dat burgemeester H.H.Vitringa als exponent van de heersende stand uit deze stand zijn gedachtengoed ontleent. Dit gedachtengoed en de uitwerking hiervan heeft in Nederland vooral gestalte gekregen inde Maatschappij tot het Nut van 't Algemeen. Deze organisatie heeft de heersende burgermoraal uitgedragen. In de gemeente Ermelo heeft burgemeester Herman Hendrik Vitringa zijn bijdrage geleverd en naar het er naar uitziet met weinig resultaat op korte termijn.

Ad Sulman

Zie voor bronvermelding nr. 10 van "Van 't Erf van Ermel".

